

บทที่ 6

การเขียนบทวิทยุโทรทัศน์บางประเภท

การเขียนบทบันเทิงคดี

บันเทิงคดี หรือ Fiction เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นจากการสมมติผสมผสานกับจินตนาการ ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้รับสารเป็นสำคัญ

ตัวอย่างของบันเทิงคดีในสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร เรื่องข้ามัน บทกวี การ์ตูน สำหรับสื่อวิทยุและโทรทัศน์ รายการบันเทิงอาจจะประกอบไปด้วยรายการเพลง รายการละคร รายการแข่งขัน หรือเล่นเกมต่าง ๆ ฯลฯ

ในบันเทิงคดีที่จะกล่าวถึงต่อไป จะเป็นบันเทิงคดีในด้านของละครวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมีหลักการเขียนบทคล้ายคลึงกับการเขียนบทภาพยนตร์ เนื่องจากลักษณะสำคัญของสื่อคือ เป็นภาพเคลื่อนไหวประกอบเสียงเหมือนกัน แต่โทรทัศน์จะมีความรวดเร็วกว่า

การเขียนบทละครวิทยุโทรทัศน์

ละครวิทยุโทรทัศน์แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1. ละครตอนเดียวจบ นิยมเสนอให้จบในเวลา 30 นาที 45 นาที หรือ 60 นาที

2. ละครชุด (Series) ได้แก่ ละครที่แสดงจบในแต่ละตอน โดยมีแก่นของเรื่อง (Theme) แนวเดียวกัน ตัวละครในแต่ละตอนอาจจะเป็นชุดเดียวกัน หรือคนละชุดก็ได้

3. ละครยาว (Soap Opera , Serial) เป็นละครที่ไม่จบในตอนเดียว และไม่จำกัดว่าจะจบในกี่ตอน ส่วนใหญ่จะสร้างจากนวนิยายเรื่องยาว

ที่มาของบทละครวิทยุโทรทัศน์

1. เรื่องที่ประพันธ์ขึ้นเอง ส่วนมากมักเป็นละครสั้น ผู้ประพันธ์มักเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก มีจินตนาการและมีความสามารถในการคิดเป็นภาพ

ในกรณีของละครสั้น เช่น ละครตอนเดียวจบ อาจสร้างสรรค์บทมาจากเรื่องสั้นข่าว หรือการคิดขึ้นเองก็ได้ เคยมีละครวิทยุโทรทัศน์ตอนเดียวจบ ซึ่งผู้เขียนบทคิดเรื่องขึ้นเอง เช่น ละครเรื่องสามหนุ่มสามมุม เป็นเรื่องของชายหนุ่ม 3 คนเป็นพี่น้องกัน อยู่ด้วยกันตามลำพัง พี่ชาย 2 คน ทำงานแล้ว น้องชายคนเล็กยังเรียนหนังสืออยู่ แต่ละครตอนของละครเรื่องนี้จะให้แง่คิดด้านสังคม การดำเนินชีวิตแก่คนยุคปัจจุบัน ทุกตอนจะมีตัวละครทั้ง 3 เป็นผู้ดำเนินเรื่อง

ละครสั้นอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องคดีแดง ผู้เขียนบทนำเอาคดีที่น่าสนใจ มาผูกเป็นละคร โดยให้ตัวเอกของเรื่องเป็นนายความชาย และนายความหญิง ประจำสำนักนายความเดียวกัน แต่แต่ละคนต้องว่าความคดีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะสะท้อนปัญหาของผู้คนในสังคมแล้วยังให้ความรู้ด้านกฎหมายอีกด้วย

ผู้เขียนบทละครวิทยุโทรทัศน์อาจจะประพันธ์ละครเรื่องยาวก็ได้ แต่ต้องมีเวลาเตรียมตัวมากพอ กล่าวคือ ควรมีโครงเรื่องทั้งหมดที่เป็นรูปร่างชัดเจนพอสมควรและควรเขียนบทให้เสร็จทั้งเรื่องก่อน แล้วจึงเริ่มงานด้านผลิตรายการ

ตัวอย่างการเขียนบทละครวิทยุโทรทัศน์ บทภาพยนตร์ที่ผู้เขียนสร้างสรรค์เรื่องขึ้นเอง เช่น สร้างจากข่าว ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่องนวลฉวี เป็นข่าวที่สามีฆ่าภรรยา ซึ่งมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันมานานแล้วอำพรางคดีด้วยการนำศพไปทิ้ง บทบันเทิงคดีที่สร้างจากบันทึกเกร็ดประวัติศาสตร์ เช่น เรื่องอำแดงเหมือนกับนายริด เป็นเรื่องของผู้หญิงไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งย่นฎีกาเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีซึ่งมีความรักต่อนายริด บทภาพยนตร์เรื่องสุริโยทัย ก็สร้างสรรค์จากบันทึกทางประวัติศาสตร์

2. มาจากบทประพันธ์ อาจจะเป็นเรื่องสั้น หรือนวนิยายก็ได้ ผู้เขียนบทต้องศึกษาบทประพันธ์ที่มีผู้แต่งไว้แล้ว การที่จะนำมาเขียนใหม่ ต้องขอลิขสิทธิ์จากเจ้าของบทประพันธ์ก่อน แล้วนำมาเขียนใหม่ให้สามารถสื่อสารทางวิทยุโทรทัศน์ได้ดี นวนิยายเล่ม มักเขียนเพื่อการอ่าน ดังนั้นจึงต้องมีการเขียนใหม่เป็นการเขียนเพื่อสร้างเป็นภาพ โดยใช้เค้าโครงและเนื้อเรื่องเดิม บทละครวิทยุโทรทัศน์และบทภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงซึ่งพัฒนามาจากนวนิยาย เช่น ภาพยนตร์เรื่อง คู่กรรม บ้านทรายทอง ดาวพระศุกร์

ขั้นตอนการเขียนบทละครวิทยุโทรทัศน์

ละครเป็นการผูกเรื่องราวของชีวิตหลาย ๆ ชีวิตให้มีความเกี่ยวพันกันเป็นเรื่องราวเพื่อเสนอให้ผู้รับสารเกิดความบันเทิง ละครวิทยุโทรทัศน์ใช้สื่อด้านภาพและเสียงในการเผยแพร่ละครไปยังผู้ฟัง ดังนั้นความสำคัญของการเขียนบทละครวิทยุโทรทัศน์จึงอยู่ที่การสร้างสรรค์เรื่อง และการนำเสนอเป็นภาพและเสียงที่สนุก น่าติดตาม

การสร้างสรรค์เรื่อง ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของละคร ใช้หลักเกณฑ์พื้นฐานเกี่ยวกับการผูกเรื่องราวของนวนิยาย และเพิ่มในส่วนของคนตรีและเสียงประกอบเข้ามาได้แก่

1. แนวคิด , แก่นของเรื่อง (Concept , Theme)
2. โครงเรื่อง (Plot)
3. โครงเรื่องขยาย (Treatment)
4. ตัวละคร (Character)
5. ฉาก (Scene)
6. คำพูด/บทสนทนา (Diction / Dialogue)
7. ดนตรีและเสียงประกอบ (Music , Sound Effects)
8. บทแสดง (Screen Play)
9. บทถ่ายทำ (ถ้ามี)
10. บทภาพ (Story Board)

1. แนวคิด , แก่นของเรื่อง (Concept , Theme)

ได้แก่ สิ่งที่ผู้ชมได้รับจากการชมภาพยนตร์เรื่องนั้น ภาพยนตร์ที่ดีทุกเรื่องจะมีแก่นของเรื่อง เพื่อให้เรื่องนั้นมีแกนเป็นแนวสำหรับยึดให้เรื่องดำเนินไปอย่างกระชับ มีทิศทางและตรงประเด็น อีกทั้งแก่นของเรื่องจะเป็นบทสรุป หรือคติที่ได้จากการชมภาพยนตร์ หรือการดูละคร เรื่องนั้น ๆ เช่น แก่นของเรื่องโรมิโอ จูเลียต คือ ความรักเป็น

ทุกสิ่ง การยอมสละทุกสิ่งเพื่อคนที่ตนรัก ส่วนแก่นของเรื่องสาวเครือฟ้า ได้แก่
อย่าไว้ใจในคนรัก ผู้ชายเปลี่ยนใจได้เสมอเพื่อพบหญิงอื่น ตัวอย่างของแนวคิดอื่น ๆ
เช่น คนทำดียอมได้ตีคนทำชั่วยอมได้ช้ำ ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น
ความรักไม่มีพรมแดน ฯลฯ

ในบันเทิงคดีคนชมละครจะต้องสรุปแนวคิดได้เองจึงจะถือเป็นละครที่สนุก
การที่จะสรุปได้ตรงตามที่มีเขียนบทต้องการนั้น ส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น การสร้างเหตุ
การณ์ สร้างตัวละคร ฉาก บทสนทนา การผูกเรื่อง ฯลฯ จะต้องสอดคล้อง สนับสนุน
ให้เกิดแนวคิดได้โดยง่ายขณะที่เขียนบทละครวิทยุโทรทัศน์หรือบทภาพยนตร์ ผู้เขียน
บทต้องมีแก่นของเรื่องอยู่ในใจเสมอ เพื่อผูกเรื่องให้มีเอกภาพ แต่ผู้รับสารจะรับรู้ถึง
แก่นนั้นได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการเขียนบท และการรับรู้ของผู้ชม
แต่ละบุคคล

2. โครงเรื่อง (Plot)

เป็นโครงของเรื่องที่ดำเนินไปเกิดจากการขยายแนวคิด และนำมาผูกเป็นเรื่อง
ที่น่าสนใจ โครงเรื่องมักประกอบด้วยส่วนนำของเรื่อง ได้แก่ การเริ่มเรื่องมักเป็นการ
เปิดฉาก แนะนำให้รู้จักตัวละครที่ละตัว จากนั้นจึงเป็นการดำเนินเรื่องว่าเกิดเหตุการณ์
อะไรขึ้น จึงทำให้เรื่องนั้นสนุกน่าติดตาม เมื่อเรื่องดำเนินไปจนถึงระดับหนึ่งจะมีการจบ
เรื่อง ซึ่งเป็นการคลี่คลายปัญหาของตัวละคร ซึ่งอาจจะแก้ปัญหาไปในแนวทางใดก็ได้
แล้วแต่เหตุผลในการดำเนินเรื่อง

ในละครสั้น ๆ มักมีโครงเรื่องเดียว เป็นโครงเรื่องหลักแต่ในละครยาว การผูก
เรื่องให้ยาวนั้น อาจมีการสร้างโครงเรื่องย่อย (Sup Plot) เพื่อสนับสนุนโครงเรื่องหลัก
(Main Plot) ผู้เขียนบทสามารถเขียนโครงเรื่องย่อยอีกจำนวนเท่าใดก็ได้ เพื่อสร้างเหตุ
การณ์ย่อยที่น่าสนใจน่าติดตาม โครงเรื่องย่อยที่ดีควรเชื่อมโยงกับโครงเรื่องหลัก
เพื่อสร้างน้ำหนักของเรื่องถ้า Sup Plot เป็นอีกโครงเรื่องหนึ่งซึ่งสัมพันธ์น้อยหรือไม่
สัมพันธ์กับโครงเรื่องหลักจะทำให้เนื้อเรื่องหลุด หมายความว่า จะกลายเป็นละคร 2 - 3
เรื่องในเรื่องเดียวกัน

บทบันทึกคติส่วนใหญ่มักเขียนจากนวนิยาย เนื่องจากมีเนื้อเรื่องซึ่งแต่งไว้แล้ว ซึ่งในเนื้อเรื่องนั้นย่อมมีแนวคิดและโครงเรื่องมีการผูกเรื่องราวที่น่าสนใจ ผู้สร้างภาพยนตร์ส่วนใหญ่จึงมีความมั่นใจอยู่แล้วส่วนหนึ่งว่า นวนิยายที่ขายดี น่าจะสร้างเป็นภาพยนตร์ที่ทำเงินได้ด้วย

ตัวอย่างโครงเรื่องของนวนิยาย ที่ส่วนใหญ่เคยเขียนเป็นบทภาพยนตร์และบทละครวิทยุโทรทัศน์แล้ว เช่น

1. โครงเรื่อง "ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด" เจ้าของบทประพันธ์ โบตัน (สุภา สิริสิงห์) ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2524.

ผู้หญิงที่ใช้แรงงานตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งรักศักดิ์ศรีของตนเอง ไม่ยอมเป็น "เมียเช่า" เพื่อแลกเปลี่ยนความสมบูรณ์ทางวัตถุ เธอไม่เหมือนคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะคนในครอบครัวและผู้คนรอบข้าง ประสบการณ์ชีวิตเป็นบทเรียนที่ทำให้เธอเฉลียวฉลาด แข็งแกร่ง สามารถต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ทั้งทุกข์ สุข จนได้พบกับความสมหวังในชีวิต ได้เข้าพิธีสมรสอย่างสมเกียรติกับนายทหารอเมริกันที่รักและศรัทธาในตัวเธออย่างแท้จริง....ผู้หญิงคนนั้น ชื่อบุญรอด

2. สีฟ้า (ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ) ข้าวนอกนา. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรต ดิง, 2516.

นวนิยายเรื่องนี้ สะท้อนแง่มุมชีวิตที่เป็นผลิตผลพลอยได้จากความฉาบฉวยทางกามารมณ์ ระหว่างทหารอเมริกันสองคนกับสาวไทย "เมียเช่า" เด็กหญิงที่เกิดจากอเมริกันผิวขาวหน้าตาดีได้มีผู้มั่งมีรับไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรม มีชีวิตที่สุขสบายต่างกับวิถีชีวิตของเด็กหญิงผิวดำลูกนิโกรอเมริกันที่ถูกทอดทิ้งให้ดิ้นรนต่อสู้กับชีวิตตามลำพัง ชาติความรัก ความอบอุ่น ชีวิตที่ขาดความรัก ความอบอุ่น ทำให้ "ดำ" มีปัญหา ปัญหาของข้าวอกนาเช่น "ดำ" จึงเป็นปัญหาของสังคมด้วย

3. หยก บูรพา (เฉลิมศักดิ์ รังคผลิน). อยู่กับก๋ง. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น, 2519.

ก๋งเป็นชายชราชาวจีนที่มาอยู่ในเมืองไทย. โดยอาศัยอยู่ในห้องแถวเช่าหลังเล็กกับหลานชาย ผู้เขียนพรรณนาความผูกพันระหว่างก๋งกับหลานชายได้อย่างซาบซึ้ง เพราะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้เขียน หากจากแสดงถึงความรักความอบอุ่นแล้วยังถ่ายทอด

ทอดสภาวะการดำรงชีวิต ความเชื่อถือ คตินิยมของคนอย่างน่าสนใจด้วยผู้เขียนมุ่งหมายจะให้เรื่องนี้เป็นสื่อความเข้าใจระหว่างคนไทยผู้เป็นเจ้าของประเทศกับคนจีนผู้อาศัย เพื่อลดล้างความขัดแย้งและความไม่เข้าใจระหว่างกันซึ่งอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้

4. นิमित ภูมิถาวร. แต่คุณครูด้วยคมแฝก. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2517.

เป็นเรื่องจากประสบการณ์ของผู้เขียน ซึ่งมีอาชีพเป็นครู ตั้งแต่ครูน้อยจนเป็นครูใหญ่ในโรงเรียนชนบทเกือบ 20 ปี สะท้อนความในใจ อุดมคติ ความมุ่งหวังที่มีต่อชีวิตครู หน้าใจของครู และสิ่งที่ครูได้พบในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นดอกไม้หรือก้อนอิฐ ในรูปของไม้คมแฝกจากผู้ต่อต้านนโยบายการศึกษา แต่คุณครูด้วยคมแฝกให้ทั้งความสนุกสนาน ช่วยสร้างสรรคความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้านและโรงเรียนกับสถาบันบริหาร สอดแทรกทรรศนะของผู้เขียนผ่านตัวละครอย่างแนบเนียน

5. โสภาค สุวรรณ (รำไพพรรณ ศรีโสภาค). ปุลาอง. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, 2517.

ปุลาองเป็นชื่อตำบลหนึ่งในจังหวัดภาคใต้ ที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นไทยมุสลิม ศุภรา เป็นพัฒนาการสาวผู้เดินทางเข้าไปช่วยพัฒนาท้องถิ่นเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยแก่ประชาชนให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีและที่สำคัญก็คือปลูกสำนึกของความเป็นไทย ที่ปุลาอง เธอได้พบกับ ร.ต.อ.ศกร นายตำรวจหนุ่มผู้ผ่านชีวิตการต่อสู้มาแล้วอย่างโชกโชน เขาเป็นแบบฉบับของข้าราชการที่ดีมีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว มีวินัย อุดมคติความตั้งใจจริงของหนุ่มสาวที่มีความมุ่งมั่นอย่างเดียวกันคือพัฒนาชาติไทย ทำให้เขาประสบความสำเร็จทั้งในด้านชีวิตส่วนตัวและการงาน

6. นิमित ภูมิถาวร สร้อยทอง. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2518.

สร้อยทองเป็นชื่อนกตัวโปรดของเจ้าลอย หนุ่มบ้านนอกความแสนรู้ของสร้อยทองเป็นที่ต้องใจของปลัดผัน ข้าราชการชั่วผู้ชอบใช้อิทธิพล อำนาจ หน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัว โดยมีได้คำนึงถึงหัวอกราษฎร เจ้าลอยเพียรพยายามต่อนกตัวอื่น ๆ มาให้แทนแต่ก็ไม่สำเร็จ เขาจึงสูญเสียนกที่แสนรักไป นวนิยายชีวิตชนบทเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นสัมพันธภาพระหว่างข้าราชการกับราษฎร ที่ยังมีช่องว่างอยู่และนับวันจะแผ่กว้างขึ้น ถ้ามีข้าราชการอย่างปลัดผัน สร้อยทองเคยได้รับการคัดเลือกให้แปลส่งประกวดชิงรางวัลวรรณกรรมอาเซียนเมื่อเดือนธันวาคม 2520

7. นิพพานฯ (นามแฝง). ผีเสื้อและดอกไม้. ภาพประกอบโดย ชวง มูลพิณี. กรุงเทพฯ ดอกไม้, 2521.

เรื่องของ ชูยัน เด็กหนุ่มอิสลาม อยู่กับพ่อและน้อง 2 คน พ่อมีอาชีพหาเข้ากินค่า ชูยันส่งสารพ่อและคิดที่จะช่วยพ่อหาเงิน เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว และเพื่อให้น้องได้มีโอกาสเรียนหนังสือเขาตัดสินใจลาออกจากโรงเรียน ออกจากหมู่บ้าน ไปเผชิญโชคในโลกกว้าง เขาได้เรียนรู้โลก เรียนรู้ชีวิต ซึ่งไม่มีสอนในโรงเรียน เริ่มจากขายไอศกรีม จนถึงค้าของผิดกฎหมาย แต่ด้วยความสำนึกที่ดีงาม เขาและเพื่อนกลับใจที่จะประกอบอาชีพสุจริต เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ เรื่องผีเสื้อและดอกไม้สะท้อนความรักและความหวังดีระหว่างเพื่อนต่อเพื่อน ซึ่งผู้เขียนได้ถ่ายทอดความเข้าใจไว้ว่าชีวิตของเด็กเหล่านี้ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อเลี้ยงชีพอย่างโดดเดี่ยว ปราศจากความเหลียวแลจากสังคม

8. สุวรรณี สุคนธา (สุวรรณี สุคนธ์เที่ยง). เขาชื่อกานต์. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครหลวงฯ: คลังวิทยา, 2516.

หญิงเป็นสาวสวยแต่งงานกับหมอกานต์ ด้วยความพอใจของตนเองเพราะเชื่อว่าอาชีพแพทย์คงจะเป็นหลักประกันในการสร้างชีวิตครอบครัวให้เป็นปึกแผ่นได้ เธอใฝ่ฝันที่จะมีบ้าน มีลูก มีสามีที่เชิดหน้าชูตา แต่หญิงก็ต้องผิดหวัง เพราะกานต์เป็นหมอที่มีอุดมคติ เขาปรารถนาที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมให้มากที่สุด จึงละทิ้งตำแหน่งหน้าที่ในเมืองหลวงไปอยู่ในชนบท มีโชหญิงเท่านั้นที่ผิดหวัง กานต์เองก็ผิดหวัง เขาเกิดความท้อแท้ในระบบราชการ แต่ด้วยสำนึกเดิมที่ตั้งใจจะมาร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชาวบ้านในท้องถิ่นกันดาร เขาจึงทำงานในชนบทต่อไป รางวัลตอบแทนความเสียสละของเขา คือความตาย

9. รพีพร (สุวัฒน์ วรดิลก). ขอจำจวันตาย. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น, 2520.

แม้จะมีคนตีหลายคนมาหมายปอง และบางคนก็เป็นคนที่ปัทมานับถือ นิยมในน้ำใจด้วย แต่ปัทมาก็เลือกแต่งงานกับหมอรัฐ เพราะต้องการเงินเป็นจำนวนมากไปซื้อบ้านเก่าของตนคืน ชีวิตสมรสของปัทมาหวานชื่นในระยะแรกเท่านั้น เพราะต่อมาเธอก็รู้ว่า หมอรัฐเป็นคนเจ้าชู้ ไม่มีสิ่งใดจะเปลี่ยนนิสัยของหมอรัฐได้ แม้จะรู้ว่าปัทมากำลังจะมีลูก ปัทมารู้สึกผิดหวังมาก แต่ก็ยอมรับในชะตาชีวิตซึ่งตนเป็นผู้ลิขิตเองอย่าง

กล้าหาญ เป็นความผิดพลาดในชีวิต ซึ่งเธอจะต้องขอจําจนวันตาย

10 กัญญาชลา (สุกัญญา ชลศึกษ์). ผืนกลางฤดูฝน.กรุงเทพฯ:ประพันธ์
สาส์น,2517.

สะแกวัลย์เป็นลูกสาวนายเกตุ หัวหน้ายามบริษัทแห่งหนึ่ง เพราะความยาก
จนทำให้นายเกตุและสะแกวัลย์วาดภาพชีวิตใหม่ และฝันถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จะตามมาอย่าง
สุขสม นายเกตุพยายามผลักดันให้สะแกวัลย์ได้แต่งงานกับชายหนุ่มที่มีคุณสมบัติตามที่
ฝัน เพื่อช่วยยกฐานะของครอบครัว แต่ชีวิตที่ปราศจากความรัก ความจริงใจต่อกัน
ย่อมไร้ซึ่งความสุข เธอกลับตกเป็นเหยื่อของหนุ่มสังคมที่มีชั้นเชิงเหนือกว่า ภาพที่
เคยวาดไว้จึงเป็นเพียงความฝันสะแกวัลย์จึงต้องรับกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3 โครงเรื่องขยาย (Treatment)

เป็นการนำโครงเรื่องมาเขียนให้ละเอียดขึ้น โดยเขียนให้ผู้อ่านจินตนาการภาพ
ตามได้โดยง่าย ในส่วนของ Treatment ผู้เขียนบทจะจินตนาการถึงตัวละครต่าง ๆ
บุคลิกของตัวละคร ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครแต่ละตัว การผูกโยงตัวละครเข้าด้วย
กันเป็นเหตุการณ์ต่าง ๆที่เกิดขึ้น โดยมีสถานที่รองรับกล่าวคือ เหตุการณ์แต่ละเหตุ
การณ์เกิดขึ้นที่ไหน ซึ่งสถานที่ในบันเทิงคดีได้แก่ ฉาก

จากโครงเรื่องขยาย ผู้เขียนบทจะต้องจินตนาการไปถึงการแบ่งเรื่องราวออกเป็น
ตอน ๆ (Sequence) แต่ละตอนแบ่งย่อยออกเป็นฉาก ๆ (Scene) ในแต่ละฉากต้อง
กำหนดว่ามีตัวแสดง (Character)ใดบ้าง แต่ละตัวมีบุคลิกอย่างไร

4. ตัวละคร (Character)

ผู้เขียนบทต้องวิเคราะห์ว่า ตัวละครสำคัญในเรื่องมีใครบ้างตัวละครประกอบมี
ใครบ้าง แล้ววิเคราะห์บุคลิก ลักษณะนิสัย เพื่อกำหนดบทบาทให้ตัวละครเหล่านี้ แสดง
ตามบทบาทของตน

5. ฉาก (Scene)

หมายถึง สถานที่และเวลา ในการเขียนบทโทรทัศน์ ผู้เขียนควรมีจินตนาการ

เกี่ยวกับฉากอย่างเด่นชัด แล้วเขียนออกมาให้เข้าใจ บางครั้งผู้เขียนบทอาจเขียนบทจากจินตนาการ ผู้สร้างฉากจะสร้างฉากตามนั้น (ถ้าบทเป็นที่ยอมรับแล้ว) บางครั้งถ้าเขียนบทซึ่งอิงกับเรื่องจริงหรือประวัติศาสตร์ ผู้เขียนบทอาจจะต้องเดินทางไปสำรวจสถานที่หรือหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อการเขียนบท

6. คำพูด/บทสนทนา (Diction/Dialogue)

เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้สามารถดำเนินเรื่องไปได้ในทิศทางที่ผู้เขียนบทต้องการ ละครวิทยุโทรทัศน์ จะดำเนินเรื่องไปได้ดีต้องอาศัยคำพูด/บทสนทนา ความน่าสนใจ ความสมจริง และความสนุกสนานบันเทิงทั้งปวง ขึ้นอยู่กับบทสนทนาเป็นอย่างมาก การเขียนบทสนทนาจึงต้องให้เหมาะสมกับตัวละคร และสามารถใช้ภาพและบทสนทนาในการดำเนินเรื่องตามโครงเรื่องที่วางไว้ได้อย่างราบรื่นและมีอรรถรส

7 เพลง ดนตรีและเสียงประกอบ (Song Music and Sound Effects)

ผู้เขียนบทจำเป็นต้องมีจินตนาการเกี่ยวกับอารมณ์ของเรื่องในแต่ละช่วง แต่ละตอนของละครอย่างละเอียดรอบคอบ การเขียนให้ทราบว่า ช่วงตอนใดต้องการมีช่วงจังหวะดนตรีอย่างไร หรือมีเสียงประกอบอะไรบ้าง เช่น ดนตรีเศร้า สนุกสนาน เสียงประกอบเป็นเสียงระฆัง เสียงอึกทึก เสียงระเบิด ฯลฯ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ละครสนุกสนาน สมจริงและมีความสมบูรณ์

8. บทแสดง (Screen Play)

เป็นการผสมผสานสิ่งต่าง ๆ ที่ศึกษาค้นคว้ามาให้เป็นบทบทแสดงเป็นที่รวมของจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเตรียมสำหรับการนำไปผลิตเป็นละครวิทยุโทรทัศน์ต่อไป การเขียนบทแสดงเริ่มด้วยการนำ Treatment มาแบ่งออกเป็นตอนเป็นฉาก แล้วเขียนลำดับภาพ Action ของตัวละคร บทสนทนา (Dialogue) ตลอดจนเสียงและผลพิเศษต่าง ๆ (Effect) ที่ต้องการให้ปรากฏเป็นภาพ

Screen Play จะถูกแจกจ่ายไปยังทีมงานเพื่อเตรียมการขั้นต่อไปสำหรับการถ่ายทำ โดยทั่วไป Screen Play ของบทวิทยุโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ นิยมเขียนเป็นบท

แบบ One Column Script

ในละครวิทยุโทรทัศน์ เมื่อเขียนบทถึงขั้น Screen Play แล้ว ทีมงานสามารถนำบทไปเป็น Guide Line เพื่อเตรียมถ่ายทำได้ การถ่ายทำจาก Screen Play นั้น ผู้กำกับการแสดงและทีมงานอื่น เช่น กล้อง แสงเสียง อุปกรณ์ประกอบจะต้องทำงานหนัก แต่ก็ประหยัดเวลาในการเขียนบทและเป็นการเปิดอิสระให้แต่ละฝ่ายที่มีความชำนาญงานได้สร้างสรรค์ผลงานของตนได้อย่างเต็มที่

ในกรณีที่ผู้เขียนบทหรือผู้กำกับต้องการเห็นความชัดเจนในบทมากขึ้น อาจจะเขียนบทที่อำนวยความสะดวกต่อการผลิต ได้แก่ บทถ่ายทำ (Shooting Script) และบทภาพ (Story Board)

9 บทถ่ายทำ (Shooting Script)

ได้แก่ บทที่อธิบายหรือบอกลักษณะของภาพที่ต้องการ และบอกวิธีการที่จะได้ภาพนั้นมาพร้อมทั้งบอกบทด้านเสียงไว้ชัดเจน เพื่อสะดวกต่อการทำงานช่างภาพ ผู้กำกับ ตัวแสดง และฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง บทถ่ายทำนิยมใช้ในสารคดี ที่ต้องการให้ได้ภาพตามที่วางแผนไว้

10 บทภาพ (Story Board)

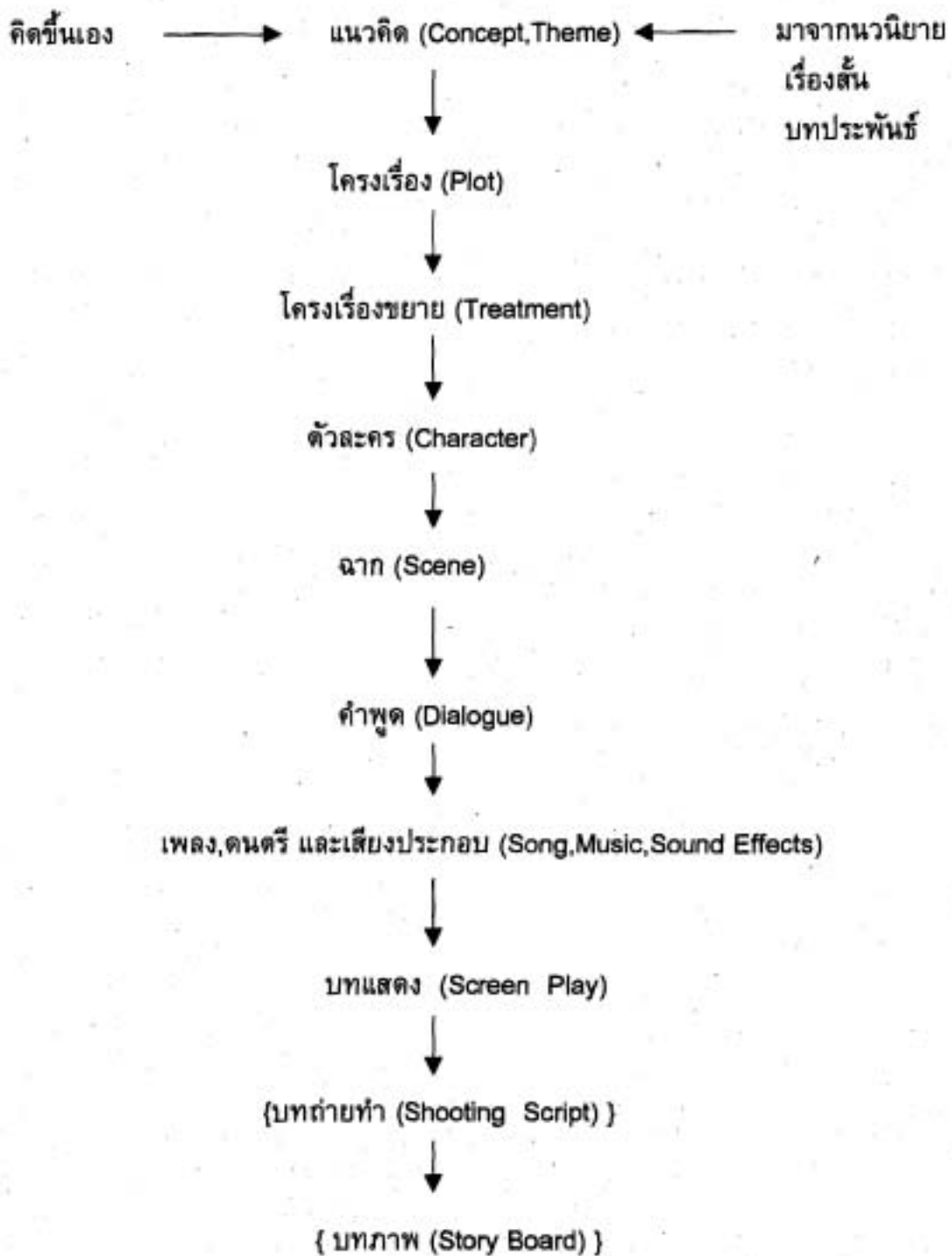
บทภาพได้แก่ การถ่ายทอดเรื่องราวที่ต้องการออกมาเป็นภาพ เพื่อให้เห็นภาพพจน์และมีแนวทางการทำงานอย่างแน่ชัด นิยมใช้กันมากในงานโฆษณา เนื่องจากงานโฆษณามีเวลาในการสื่อสารถึงผู้ชมจำกัด จึงต้องการใช้ภาพให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์โดยตรงครัด การวาดภาพคร่าว ๆ (Sketch) ออกมาให้เห็นล่วงหน้าทำให้สามารถกำหนดขนาดภาพ มุมกล้องโดยละเอียดได้ ในเรื่องของภาพยนตร์เรื่องยาวก็อาจเขียนเป็นบทภาพ โดยใส่บทสนทนาไว้ได้ภาพก็ได้ ผู้เขียนบทและผู้กำกับภาพยนตร์ที่นิยมเขียนเป็นบทภาพมากกว่า Screen Play ได้แก่คุณเบ๊ยก โปสเตอร์

จะเห็นได้ว่าจากขั้นตอนของ Treatment เป็นต้นมาผู้เขียนบท จะเขียนเป็นบทประเภทใดประเภทหนึ่งสำหรับการนำไปใช้ผลิตรายการก็ได้ ระหว่าง Screen Play Shooting Script และ Story Board ผู้เขียนบทที่เป็นนักเขียนมักนิยมเขียนเป็น Screen

Play ในขณะที่ผู้เขียนบทซึ่งเข้าใจในด้านภาษาของภาพ จะนิยมเขียนอีกแบบเนื่องจากให้ภาพพจน์ที่ดีกว่า

การเขียนบทจนสำเร็จนั้น เป็นเพียงการทำงานขั้นต้นเท่านั้นในการทำรายการบันเทิงคดี ขั้นตอนลำดับต่อมาคือขั้นตอนของการผลิต ซึ่งมีความสำคัญและยุ่งยากไม่น้อย ดังนั้นเมื่อเขียนบทเสร็จแล้วจึงต้องมีการประชุมพิจารณาบท เพื่อดูความเหมาะสมของเรื่องและการนำไปผลิตอาจมีบางตอนของบทซึ่งไม่สามารถผลิตรายการได้หรือน่าจะมีการปรับปรุงแก้ไขให้นำสนใจยิ่งขึ้น การประชุมจะช่วยให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นและช่วยกันปรับปรุงงานก่อนลงมือผลิต ซึ่งการผลิตภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์แต่ละรายการ ต้องใช้เวลา แรงงานและเงินทุนเป็นจำนวนมาก

แผนผังการเขียนบทบันเทิงคดี

การเขียนบทสารละคร

รายการสารละคร (Docu-Drama) เกิดจากแนวคิดที่ต้องการเสนอเรื่องราวที่เป็นสารคดี ความรู้ แต่นำเสนอในรูปแบบของละคร เนื่องจากเห็นว่าการใช้วิธีให้ความบันเทิงจะน่าสนใจ น่าติดตามมากกว่าการนำเสนอในรูปแบบอื่น ๆ สารละครจึงเป็นการนำบันเทิงคดีประเภทละคร(Drama) มาผนวกกับรายการสารคดี (Documentary) เพื่อเสนอรายการที่มีสาระอย่างสนุกสนานน่าติดตาม เนื่องจากเห็นว่าโดยธรรมชาติแล้วรายการสารคดีมักจะน่าเบื่อหน่ายเป็นการให้สาระมากเกินไป จนผู้ชมปฏิเสธ

สารละคร จะทำเป็นรูปแบบของละคร โดยการผูกเรื่องให้มีตัวละครที่น่าสนใจมีการดำเนินเรื่อง และปัญหาที่เกิดขึ้นในละคร มักเป็นปัญหาที่มีสาระความรู้ การแก้ปัญหา มักเป็นไปในทางสร้างสรรค์ มีประโยชน์ เนื่องจากเน้นสาระเป็นหลักการดำเนินเรื่องของสารละครจึงมี 2 ลักษณะ

1. ดำเนินเรื่องในรูปแบบของละครตั้งแต่ต้นจนจบ
2. ดำเนินเรื่องแบบละครจึงถึงประเด็นปัญหา จากนั้นการคลี่คลายเรื่องการอธิบายเพื่อแก้ปัญหา หันกลับมาใช้การอธิบายโดยตรงจากผู้เชี่ยวชาญ เป็นการหยุดละครไว้แค่นั้น โดยถือว่าการแก้ปัญหาได้อธิบายโดยผู้ชำนาญการแล้ว หรือมีการแสดงต่อจนจบหลังจากได้ฟังนักวิชาการอธิบายความรู้ นั้น ๆ แล้วก็ได้

การสร้างสรรค์เรื่องในสารละคร ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานของละคร แต่พัฒนาให้กระชับและเข้าใจง่าย ได้แก่

1. โครงเรื่อง (Plot)

เป็นโครงเรื่องเฉพาะช่วงที่ต้องการให้ตัวละครมีข้อสงสัย มีปัญหา อาจบอกสถานะหรือความสัมพันธ์ของตัวละครอย่างง่าย ๆ เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องได้อย่างรวดเร็ว โครงเรื่องของสารละครนิยมเขียนแบบละครชุด (Series) คือ มักจะจบในตอนเดียว แต่ตัวละครของแต่ละตอนมักเป็นชุดเดียวกัน

2. ตัวละคร (Character)

มักใช้ตัวละครน้อย และแสดงสถานะอย่างชัดเจนในทันทีตัวละครแต่ละตัวมี ปัญหาหรือมีเหตุให้เกิดความขัดแย้ง หรือเกิดคำถาม ซึ่งต้องการหาคำตอบ

3. ความคิด (Theme)

หรือแก่นของเรื่อง มักเป็นความรู้หรือสาระที่ผู้เขียนบทต้องการนำเสนอแนวคิดของสาระละคร มักชัดเจน เข้าใจง่าย บางครั้งอาจจะบอกแนวคิดแก่ผู้ฟังล่วงหน้า โดยใช้ชื่อตอน หรือชื่อเรื่อง บางครั้งบอกแนวคิด โดยการตั้งคำถาม

4. ฉาก (Seene)

ได้แก่ สถานที่และเวลา สาระละครมักมีฉากที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

5. คำพูด/บทสนทนา (Diction , Dialogue)

เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่วกวนเป็นภาษาที่ทำให้สามารถดำเนินเรื่องได้อย่างรวดเร็ว

6. เพลง ดนตรี และเสียงประกอบ (Sound Music and Sound Effects)

สาระละครมักมีดนตรีและเสียงประกอบตามความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง เพื่อให้สนุกสนาน สมจริง น่าสนใจ ติดตามและเข้าใจง่าย

การเขียนบทสาระละครมุ่งเน้นให้เปิดฉากน่าสนใจ ดำเนินเรื่องกระชับ เข้าสู่ปัญหาซึ่งเป็นแก่นของเรื่องอย่างรวดเร็ว และมีการตอบปัญหาอย่างกระจ่างชัด

การดูหรือชมสาระละครทางโทรทัศน์นั้น ผู้ชมจะทราบได้ทันทีว่าเรื่องที่ดูนั้นเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อความสนุกสนาน เพื่อนำเข้าสู่ปัญหา ซึ่งนำมาซึ่งการอธิบาย หรือแก้ปัญหา นั้น เทคนิคการทำเป็นละครอาจใช้ในสารคดีได้แต่ต้องเป็นการผูกเรื่องจากเหตุการณ์จริง แสดงให้เหมือนเหตุการณ์จริง และใช้ตัวละครซึ่งอยู่ในสถานการณ์จริงเท่านั้น ละครในสารคดีจึงไม่ใช่เรื่องที่แต่งเติมได้มากเหมือนละครบันเทิงคดี

การเขียนบทสารคดีวิทยุโทรทัศน์

คำว่าสารคดี มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Documentary ซึ่งมาจากภาษาฝรั่งเศส ว่า Documentaire แปลว่า การเดินทางท่องเที่ยว (ซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของสารคดี) ในทางคตินิยมสารคดีหมายถึงเรื่องที่มีสาระ เรื่องที่มาจากความจริง ซึ่งอาจจะมีการปรุงแต่งให้สมจริงหรือให้น่าสนใจมากขึ้นก็ได้ ภาพยนตร์สารคดีที่ผลิตกันอยู่ในปัจจุบันแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทตามแนวเนื้อหาของเรื่อง เช่น สารคดีเชิงข่าว สารคดีประวัติศาสตร์ บุคคล สารคดีเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สารคดีท่องเที่ยว สารคดีเชิงประวัติศาสตร์ สารคดีชีวิต สารคดีทางการแพทย์ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

คำว่าสารคดี (Documentary) นำมาใช้ครั้งแรกโดย John Grierson ผู้เขียนบทของภาพยนตร์เรื่อง *Moana* ซึ่งเป็นภาพยนตร์เรื่องที่ 2 ของฟาสเตอร์ปี 1926 ว่าเป็นภาพยนตร์ที่มีคุณค่าทางสารคดีและให้คำจำกัดความเกี่ยวกับภาพยนตร์สารคดีว่า "เป็นการสร้างสรรค์ที่กระทำต่อความเป็นจริง"

Grierson กล่าวว่า รายการสารคดีเป็นรายการที่สร้างจากความเป็นจริง ไม่ใช่แต่งขึ้นมาแบบนวนิยาย เป็นเหตุการณ์และบุคคลจริงโดยไม่มีการแสดงแต่ในเวลาเดียวกันต้องเป็นงานภาพยนตร์ในลักษณะสร้างสรรค์ไม่ใช่ลอกเลียนความเป็นจริงโดยไม่มีการตกแต่ง

Paul Rotha เป็นนักเขียนและนักสร้างภาพยนตร์ที่เคยทำงานร่วมกับ Grierson ในยุคบุกเบิกและพัฒนารายการสารคดีของอังกฤษ กล่าวว่า "รายการสารคดีก็คือเรื่องราวของความจริงที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับมนุษย์"

นักสร้างภาพยนตร์อเมริกัน Willard Van Dyke ที่เคยบุกเบิกการสร้างภาพยนตร์สารคดีในยุคต้น กล่าวว่า "รายการสารคดีไม่ใช่รายการที่สร้างจากเรื่องแต่ง ดังนั้นพื้นฐานความขัดแย้งของเรื่องราวจึงเกิดจากพลังความคิดทางการเมืองหรือทางเศรษฐกิจ"

ธีรภาพ โลหิตกุล (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2544:152) กล่าวว่า "สารคดี คือการนำเอาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงมานำเสนอโดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ ดังนั้นเมื่อคิดจะ

เขียนสารคดีจะต้องคำนึงถึงข้อมูลและกลวิธีนำเสนอในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ เนื้อหา(ข้อมูล) : รูปแบบ(กลวิธีการนำเสนอ) เท่ากับ 50:50

จะเห็นได้ว่าธีรภาพ ให้ความสำคัญต่อรูปแบบหรือกลวิธีในการนำเสนอค่อนข้างสูง เพราะเขาเห็นว่า สารคดีไม่ใช่แบบเรียนที่ต้องนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบเป็นลำดับขั้นตอนเพราะจะทำให้ไม่น่าสนใจ แต่สารคดีเป็นความบันเทิงที่มีสาระความรู้ ผู้ชมสารคดีจึงควรได้รับทั้งสาระและความบันเทิงควบคู่กันไป

เนื่องจากธีรภาพเห็นว่าสารคดีเป็นความบันเทิง ดังนั้นเขาจึงเห็นว่าบางครั้งผู้เขียนบทอาจใช้กลวิธีของละครในการดำเนินเรื่อง กล่าวคือ สามารถมีตัวละครในสารคดีได้ แต่ตัวละครที่อยู่ในสารคดีต้องมีข้อเท็จจริงอยู่ด้วยเสมอ

รวมความแล้วอาจกล่าวได้ว่า สารคดีเป็นเรื่องราวที่วาดด้วยเรื่องของความเป็นจริงที่ผู้สร้างงานสารคดีถ่ายทอดออกมาตามมุมมองหรือตามทัศนะของผู้สร้าง และในการถ่ายทอดความเป็นจริงเหล่านี้ อาจเป็นการถ่ายทอดตามความเป็นจริงทั้งหมดหรือเลือกมาเสนอเป็นบางส่วน หรือดัดแปลงบางส่วนใหม่ตามที่ต้องการเพื่อให้ผู้รับสารเห็นความจริงนั้นในมิติที่ลึกลงไปหรือเกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่าง ในด้านของภาพยนตร์ สารคดีได้แบ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น สารคดีธรรมชาติ สารคดีชีวิตสัตว์ สารคดีสังคม (ปัญหาในสลัม ฯลฯ) สารคดีชาตินิยมและสารคดีชวนเชื่อ ที่แพร่หลายตั้งแต่ก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ขั้นตอนการเขียนบทสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์

การเขียนบทสารคดีเพื่อนำเสนอทางสื่อวิทยุโทรทัศน์มีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นศึกษาข้อมูล และขั้นการเขียนเป็นบท

ขั้นเตรียมการ

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ การศึกษานโยบายของรายการ กำหนดวัตถุประสงค์ของรายการ และการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของรายการ

1. ศึกษา นโยบายของรายการ ก่อนอื่นผู้เขียนบทต้องเข้าใจนโยบายของรายการให้ดีเสียก่อน นโยบายของรายการอาจมาจากผู้อุปถัมภ์รายการ นโยบายของ

สถานี ผู้ผลิตรายการ หรืออาจมาจากความคิดริเริ่มของผู้เขียนบทเองก็ได้ ตัวอย่างของนโยบาย เช่น เป็นรายการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นรายการที่ส่งเสริมความรู้ด้านประชาธิปไตยเป็นรายการเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นรายการเกี่ยวกับเศรษฐกิจสำหรับชาวบ้าน ฯลฯ ในขั้นตอนนี้ผู้เขียนบทจะทราบถึงวัน เวลาที่ใช้ออกอากาศด้วย ซึ่งนโยบายและวันเวลาจะเป็นจุดเริ่มสำหรับกำหนดชื่อรายการ วัตถุประสงค์ของรายการ การเลือกเนื้อหาหรือการเลือกเรื่อง การกำหนดรูปแบบของรายการ การเลือกรับหรือการถูกเลือกจากผู้อุปถัมภ์รายการ (Sponsor) และอื่น ๆ

2. กำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) ของรายการ คือการที่ผู้เขียนบทกำหนดว่าผู้ชมรายการจะได้รับอะไร เช่น ได้ทราบถึงความสำคัญของวัดโพธิ์ มีความรู้เรื่องฤกษ์ดีตดคน ฯลฯ วัตถุประสงค์เป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากเป็นนโยบาย ในส่วนของนโยบายมักมีขอบเขตกว้าง และมีความเป็นนามธรรมมากกว่า ผู้เขียนบทต้องนำนโยบายนั้นมาวิเคราะห์ และคิดเพิ่มเติมให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น เกิดเป็นวัตถุประสงค์ของรายการ ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุประสงค์อย่างกว้าง ๆ ไปจนถึงวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น ด้านนโยบายของรายการ ได้แก่ ส่งเสริมประชาธิปไตย วัตถุประสงค์อย่างกว้างของรายการอาจจะจับประเด็นที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (ปี พ.ศ.2540) ต้องการให้ผู้ชมรู้และเข้าใจปรัชญาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ วัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงอาจจะได้แก่ ต้องการให้ผู้ชมสามารถอธิบายเหตุผลของกฎหมายแต่ละมาตราที่ออกอากาศได้ เป็นต้น ข้อดีของวัตถุประสงค์อย่างกว้าง คือ ผู้เขียนบทสามารถสร้างสรรค์รายการได้มากกว่า ขณะที่วัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้นจะช่วยให้ผู้เขียนบทกำหนดขอบเขตของเรื่องได้ง่ายขึ้น เขียนบทอย่างมีจุดมุ่งหมายมากขึ้น และสามารถประเมินผลบทได้ ผู้เขียนบทควรเขียนวัตถุประสงค์ทั้งในเชิงกว้างและเฉพาะเจาะจงเพื่อให้สามารถเตรียมบทได้อย่างมีทิศทาง

3. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Target Audience)

การที่จะเขียนบทให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้เขียนบทจะต้องรู้จักลูกค้าของตนเอง รู้จักกลุ่มเป้าหมายว่า คนชมรายการของเราเป็นใคร อาชีพอะไร รายได้ประมาณเท่าใด เพศอะไรและชอบอะไร กลุ่มเป้าหมายยังมีความสัมพันธ์กับนโยบายของรายการ วัตถุประสงค์ของรายการ และเวลาในการออกอากาศด้วย

ปัจจุบันมีรายการเป็นจำนวนมากที่มีกลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนทั่วไป ในความเป็นจริง คำว่าประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่กว้างมาก ดังนั้นรายการจึงต้องเป็นเรื่องทั่วไป ที่ต้องน่าสนใจสำหรับทุกคนซึ่งปกติจะเขียนบทได้ยาก การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้นเช่น กลุ่มผู้หญิง กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยทำงาน ฯลฯ จะทำให้สามารถเขียนบทได้อย่างมีทิศทางมากขึ้น และพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะตัวของรายการขึ้นมาได้ แม้ว่าจะมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้อย่างไรก็ตามก็ยังมีคนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายเปิดดูรายการอยู่เสมอ ๆ และคนเหล่านี้อาจจะหันมาสนใจรายการเป็นบางตอน หันมาเป็นแฟนประจำหรืออาจจะเลิกดูรายการก็ได้

ขั้นศึกษาข้อมูล

ขั้นตอนนี้เป็นเรื่องของการกำหนดว่าจะนำเสนอสารคดีเกี่ยวกับอะไร มีเนื้อหาอย่างไร และจะศึกษาค้นคว้า จัดลำดับเนื้อหาอย่างไร ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ การกำหนดแนวคิด การเขียนโครงเรื่อง และการจัดทำโครงสร้างของบท

1. กำหนดแนวคิด (Concept)

เป็นแก่น เป็นสาระหลักที่ผู้เขียนบทต้องการให้ผู้ชมได้รับรู้ หรือสรุปได้ เป็นข้อสรุปที่ผู้ชมได้รับเมื่อชมสารคดีเรื่องนั้นจบลง เช่น เมื่อชมสารคดีรายการ "๑ ในพระราชดำริ" ตอน "วัสดุทำฟัน" จบแล้ว ผู้ชมจะสรุปได้ว่าหมอฟันที่เคยได้รับทุนอานันทมหิดล ได้พัฒนาวัสดุอุดฟันจากวัตถุดิบในประเทศ ทำให้ประหยัดเงินตราต่างประเทศได้มาก

เมื่อชมสารคดีรายการ "รอยไทย" ตอน "อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย" จบแล้ว ผู้ชมได้ข้อสรุปว่า อุทยานแห่งนี้มีคุณค่าสมเป็นมรดกโลก

เมื่อชมสารคดีรายการ "เที่ยวเมืองไทย" ตอน "ท้องทะเลตรัง" แล้วผู้ชมมีแนวคิดที่ ท้องทะเลตรังสวยงามมากแต่เสี่ยงต่อการถูกทำลาย

เมื่อชมสารคดีรายการ "เที่ยวเมืองไทย" ตอนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม" แล้ว ผู้ชมสรุปได้ว่า วัดนี้เป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของไทย มีสิ่งที่น่าสนใจความรู้ต่าง ๆ ไว้อย่างมากมาย

2. โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่องเป็นสิ่งที่พัฒนาเพิ่มเติมจากแนวคิด เพื่อให้มีแนวทางในการดำเนิน

เรื่อง โครงเรื่องทั่วไปมักเขียนอย่างย่อ ๆ ว่าเรื่องที่จะนำเสนอเป็นสารคดีนั้น มีจุดเริ่มต้นอย่างไร ดำเนินเรื่องไปอย่างไร และจบอย่างไร กล่าวคือ มีคำนำหรือความนำ มีเนื้อเรื่องและมีสรุป

วิธีเขียนโครงเรื่องอย่างง่าย ๆ ได้แก่ การเขียนโครงเรื่องแบบการเขียนเรียงความคือ

คำนำ	หรือ ความนำหรือ บทนำ
เนื้อเรื่อง	ซึ่งอาจจะยาวหรือสั้นขึ้นอยู่กับความยาวของเรื่อง
	หรือความยาวของรายการ
สรุป	

เมื่อได้โครงของเรื่องแล้ว จึงตั้งวัตถุประสงค์ของการเขียนบทสารคดีเรื่องนั้นและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นจึงลงมือเขียนบทโดยค้นคว้าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ นำเนื้อหานั้นมาลำดับใหม่ให้น่าสนใจ จากนั้นจึงพยายามคิดภาพจากเนื้อหาที่เรียบเรียงไว้แล้ว และเขียนคำบรรยายประกอบ

ในการลำดับเนื้อหาอาจใช้วิธีการลำดับตามกาลเวลาของเรื่องในสารคดี ลำดับตามเหตุการณ์ก่อนหลัง ลำดับแบบย้อนอดีต ลำดับตามความยากง่ายของเนื้อหาหรือลำดับตามความน่าสนใจของเรื่อง

ตัวอย่างโครงเรื่องอย่างง่ายของสารคดีเรื่อง(ตอน) วันพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เช่น

คำนำ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งในสมัย กรุงรัตนโกสินทร์

เนื้อเรื่อง วัดนี้มีชื่ออีกชื่อหนึ่งคือ วัดโพธิ์ เป็นวัดสำคัญในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ๆ หลายองค์รวมทั้งพระปางไสยาสน์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของไทย เพราะมีจารึกความรู้ต่าง ๆ มากมาย ทั้งความรู้ด้าน ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม

สรุป ทางราชการได้พัฒนาให้ให้วัดโพธิ์เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

โครงเรื่องดังกล่าวเป็นโครงเรื่องอย่างง่าย หรือโครงเรื่องตามแบบแผน โครงเรื่องตามความนิยม ในการเขียนบทสารคดีผู้เขียนบทอาจจะทำให้สารคดีน่าสนใจมากขึ้น โดยลำดับเรื่องใหม่ให้น่าติดตามมากขึ้น เช่น

- ขึ้นต้นเรื่องด้วย ฤกษ์ตัดถนน แล้วจึงอธิบายว่า วัดนี้เป็นแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่สำคัญ และเสนอประวัติวัดภายหลัง

- ขึ้นต้นเรื่องด้วยห้องนวดแผนไทย แล้วนำไปสู่ประเด็นต่าง ๆ

- ขึ้นต้นเรื่องด้วยการมาไหว้พระของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แล้วนำไปสู่เนื้อเรื่องส่วนอื่น ๆ

ในด้านการสรุป ก็ทำได้หลายรูปแบบเช่นเดียวกัน

เมื่อเขียนโครงเรื่องแล้ว ผู้เขียนบทจะต้องค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ให้มีข้อมูลเพียงพอที่จะพัฒนาเป็นเนื้อเรื่องครบทั้งเรื่อง ซึ่งนอกจากการค้นจากหนังสือแล้ว อาจหาข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ การไปสังเกตการณ์จากสถานที่จริง เป็นต้น

ตัวอย่างหนังสือสารคดีซึ่งมีโครงเรื่องน่าสนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้า เพื่อเขียนบทสารคดีวิทยุโทรทัศน์ เช่น

1. ชาตรีเฉลิม ยุคล.ม.จ. โลกสีคราม . กรุงเทพฯ : ดวงตา , 2524.

เป็นเรื่องจากประสบการณ์การผจญภัยใต้ท้องทะเลลึกของผู้เขียน นอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับการดำน้ำ การใช้เครื่องช่วยหายใจ การแก้ไขเมื่อมีปัญหาหรืออันตรายเกิดขึ้นแล้วยังมีเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติใต้ทะเลของท้องทะเลไทยและทะเลอื่น ๆ ทั่วโลก ผู้เขียนมีความชื่นชมกับความงามของธรรมชาติใต้ทะเลหรือที่เรียกว่า "โลกสีคราม" เป็นพิเศษ จึงศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับสมุทรศาสตร์ และนำมาบันทึกไว้ในหนังสือเล่มนี้ด้วย

2. ปิยดา วนันท์ (สุภา สิริสิงห). นกบินไม่ได้ . กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก, 2522.

รวมเรื่องราวเกี่ยวกับนกบินไม่ได้ที่มีอยู่ในโลกนี้ เช่น นกกระจอก นกกิ้ง นกอีมูลนกคัสโซวารี นกเรีย นกเพนกวิน และนกบางชนิดที่สูญพันธุ์ไปแล้ว นกเหล่านี้มี

ชีวิตเป็นอยู่ที่น่าสนใจ ผู้เขียนจึงเรียบเรียงเรื่องนี้ ด้วยการค้นคว้าจากสารานุกรมของต่างประเทศ และจากหนังสือ Ostriches ของเฮร์เบิร์ต เอส. ซิม (Herbert S. Zim)

3. สุนทรลักษณ์ อัมพันวงศ์. พระภูมิเจ้าที่. ภาพประกอบโดย สามารถ สุขสาธุ และ มธุรส เกาเกสุต.กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2522.

การจัดตั้งศาลพระภูมิ เป็นประเพณีไทยอย่างหนึ่งซึ่งมีมาแต่โบราณ หนังสือเล่มนี้ให้ความรู้ทุกด้านเกี่ยวกับพระภูมิ ที่ตั้งศาล วันและฤกษ์ต่าง ๆ ในการจัดตั้งศาล ลักษณะของศาลพระภูมิ ซึ่งมีวิวัฒนาการจากศาลไม้มาเป็นศาลปูนปั้นในรูปลักษณะต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงพิธีจัดตั้งศาลพระภูมิด้วย โดยเรียงลำดับขั้นตอนอย่างละเอียด มีภาพเทพประจำศาล ลักษณะของศาลพระภูมิแบบต่าง ๆ หนังสือเล่มนี้อยู่ใน "ชุดความรู้ไทย" ขององค์การค้าของคุรุสภา

4. บ้านคึกฤทธิ์และตอยขุนตาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2523.

รวบรวมแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับ "บ้านสวนพูล" การตกแต่ง ตำนานต่าง ๆ ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นมาของบ้าน และประวัติของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีก่อนหน้าของบ้าน คอนทายมีเรื่องตอยขุนตาล ซึ่งเป็นชื่อตอย ที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช สร้างบ้านพักไว้ มีภาพประกอบสวยงามเป็นจำนวนมาก

5. สมบัติ จำปาเงิน. กีฬาไทย. ภาพประกอบโดย บอณ (นามแฝง) .กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก, 2523.

กีฬาไทยเป็นเอกลักษณ์และมรดกอันล้ำค่าของชาติที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ ผู้อ่านจะได้ทราบรายละเอียดของกีฬาไทย 6 ประเภท ได้แก่มวยไทย หมากกรุกไทย ตะกร้อ ขนไก่ กระบี่กระบอง และว้าวไทย แต่ละประเภทผู้เขียนเล่าประวัติความเป็นมาลักษณะการเล่น อุปกรณ์การเล่น (ถ้ามี) และวิวัฒนาการของการเล่นกีฬาแต่ละชนิด

6. สุนทรลักษณ์ อัมพันวงศ์. แมวไทย. ภาพประกอบโดย บุตร พูลพันธ์. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา 2522. (หนังสือชุดความรู้ไทย ลำดับที่ 3014

แมวไทยเป็นสัตว์เลี้ยง ที่มีความน่ารักน่าเอ็นดู เป็นที่รู้จักกันทั่วโลกในนาม

"Siamese Cat" สารคดีเรื่องนี้ให้ความรู้เรื่องแมวไทยในหัวข้อประเภท ลักษณะนิสัย วิธีเลี้ยง และประโยชน์ของแมวไทย นอกจากหัวข้อดังกล่าว ผู้เขียนยังได้นำข้อคิดเห็นเรื่องแมวไทยในสายตาของชาวต่างประเทศมาประกอบไว้ด้วย ตอนที่เขียนเรื่องผู้เขียนได้รวบรวมสุภาษิตและนิทานไทยที่เกี่ยวกับแมว จบเรื่องด้วยบทดอกสร้อยสุภาษิตแมวเอ๋ยแมวเหมียวที่รู้จักกันเป็นอย่างดี

7. เลโอ จันทร์เขนย. ชีวิตนักเรียนทุนในแคนาดา. กรุงเทพฯ : สุเทพ, 2522.

เล่าถึงการไปศึกษาต่อ ณ ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งเป็นประเทศที่ได้รับสมญานามว่า "แคนาดา" เนื่องจากเป็นถิ่นกำเนิดและที่อยู่อาศัยของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดนี้แห่งเดียวของโลก บรรยายชีวิตนักเรียนไทยในออสเตรเลีย วิธีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ในต่างแดน คาดคะเนปัญหาที่ชาวต่างชาติจะพบเห็นในออสเตรเลีย รวมทั้งการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๑ จนกระทั่งสามารถอยู่ในออสเตรเลียได้อย่างมีความสุขจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

8. วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ๕ นาทีกับศิลปไทย. กรุงเทพฯ : ปาณยา, 2522.

รวมเรื่องเกี่ยวกับศิลปไทย 25 เรื่อง เริ่มจากศิลปคืออะไร บุคสมัยของศิลปไทย และเรื่องราวของช่างไทย ให้รายละเอียดของศิลปไทยทางด้านวิจิตรศิลป์ทุกด้านยกเว้นทางด้านวรรณกรรม เช่น ลายประดับมุกเบญจรงค์ หุ่นกระบอก เครื่องไม้จำหลัก ตูพระธรรม หอไตรและอื่น ๆ แต่ละเรื่องให้ประวัติความเป็นมาและเนื้อเรื่องพอเป็นสังเขป มีบรรณานุกรมท้ายเรื่องทุกเรื่อง เพื่อให้ผู้สนใจไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

9. สุทธิลักษณ์ อ้าพวงศ์. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2517. (หนังสือชุดความรู้ไทย ลำดับที่ 1002)

ผู้เขียนนำผู้อ่านไปชมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือ วัดโพธิ์ ซึ่งสุนทรภู่ได้เปรียบไว้ว่า ไหว้วัดโพธิ์เป็นวัดกษัตริย์สร้าง ไผ่โรยร้างรุ่งเรืองตั้งเมืองสวรรค์ กล่าวกันว่าวัดโพธิ์เป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของเมืองไทย เพราะมีศิลาจารึกความรู้ต่าง ๆ ถึง 8 หมวด นำชมศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ปฎิมากรรม และจิตรกรรมฝาผนัง ผนังลายไทยตามขอบประตูหน้าต่างและขอบผนัง พระอุโบสถ ให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปที่สำคัญ ๆ ที่ประดิษฐานในวัด และมีรายละเอียดเกี่ยวกับพระตำหนักवासกรี เจ้าพ่อกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พร้อมด้วยพระประวัติของเสด็จในกรมฯ

10. ขจิตถัย บุรุษพัฒน์. ชาวเขา. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา, 2518.

เสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการเกี่ยวกับชาวเขาในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรก กล่าวถึง สภาพทั่วไปของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ อันได้แก่ แม้ว เย้า กะเหรี่ยง มูเซอร์ ลีซอ อีเก้อ ในด้านประวัติความเป็นมา เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประชากร ที่ตั้งอยู่ ระบบการปกครองหมู่บ้าน ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมของชาวเขาแต่ละเผ่า ตอนที่สอง ว่าด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวเขา งานพัฒนาชาวเขาของกรมประชาสงเคราะห์และตำรวจตระเวนชายแดน งานพัฒนาชาวเขาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท้ายเล่มมีภาคผนวก ชาวเขาในประเทศไทย

11. ฉวีวรรณ จุดนันทน์ และคนอื่น ๆ . คุยกับหมอเรื่องลูก. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ ,2519.

สารคดีทางการแพทย์เล่มนี้เหมาะสำหรับเป็นคู่มือของผู้ที่เป็น หรือกำลังจะเป็น มารดา เพราะได้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้เป็นมารดาเริ่มตั้งแต่ตั้งครรภ์ จนกระทั่งถึงคลอดบุตร ให้ทฤษฎีการเลี้ยงดูบุตร เพื่อให้มีพัฒนาการสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ทุกบททุกตอนเขียนโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ โดยเฉพาะ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องแก่สตรีทั่วไป ดังนั้น ส่วนวนภาษาที่ใช้ จึงหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์ทางวิชาการเท่าที่จะทำได้ ภาพประกอบมีส่วนช่วยเสริมความเข้าใจอีกเป็นอันมาก

3. จัดทำโครงสร้างของบท (Script Construction)

เมื่อเขียนโครงเรื่องเสร็จแล้ว ผู้เขียนบทควรกำหนดโครงสร้างของบทเพื่อให้สามารถกำหนดเนื้อหาได้ละเอียดขึ้น ลำดับเรื่องได้ชัดเจน และจัดสัดส่วนของเวลาแต่ละช่วงตอนได้

โครงสร้างโดยทั่วไปประกอบด้วย ส่วนนำรายการ ส่วนเนื้อเรื่องและส่วนสรุป โดยการเขียนนั้นให้พยายามนำเรื่องด้วยจุดที่น่าสนใจที่สุด แล้วจึงนำเข้าสู่เนื้อเรื่องโดยอธิบายเนื้อเรื่องอย่างเป็นขั้นตอนก่อนที่จะสรุป ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างโครงสร้างของรายการโทรทัศน์ เพื่อบริการสังคมเรื่อง คติมนโสภาเร่ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

จากโครงสร้างข้างต้นเป็นการลำดับเรื่องอย่างตรงไปตรงมา ผู้ชมจะได้รับความรู้ตามที่คุณเสนอรายการต้องการ แต่ในกรณีนี้ ผู้เขียนบทอาจจะทำให้เรื่องน่าสนใจมากขึ้น ด้วยการค้นคว้าว่า เคยมีผู้ที่ประสบปัญหาคดีมโนสาเร่คดีใดที่น่าสนใจบ้าง จากนั้นเชิญให้ผู้ประสบคดีนั้นมาเล่าประสบการณ์ให้ฟัง แทรกเข้าไปในโครงสร้างช่วงที่เหมาะสม เช่น ระหว่างช่วงที่สองถึงช่วงที่สาม แล้วจึงเข้าสู่การอธิบายความเหมาะสมและขอบเขตของเรื่อง และปรับช่วงเวลาของเนื้อหาแต่ละตอนตามความเหมาะสม

โครงสร้างของเรื่องที่เขียนขึ้นหลังจากผู้เขียนบทได้ศึกษาเนื้อเรื่องโดยละเอียดแล้ว ย่อมจะมีทิศทางที่แน่นอน และมีความเป็นไปได้มากกว่าแต่การคิดโครงสร้างของบททั้ง ๆ ที่ยังมีได้ศึกษาเนื้อเรื่องโดยละเอียด กรณีหลังนี้มักใช้กับเรื่องที่แปลกใหม่ ข้อมูลมีน้อย หรือเรื่องที่เป็นสารคดีเชิงข่าว เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เขียนบทจะเขียนบทเรื่องใด ย่อมต้องมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ไว้แล้ว และต้องพยายามพัฒนาแนวคิดให้เป็นเรื่องที่มีคุณค่ามีสาระความรู้ที่น่าสนใจน่าติดตาม จึงจะเป็นผู้เขียนบทสารคดีที่ดี

ขั้นการเขียนเป็นบท

เป็นขั้นตอนของการนำข้อมูลที่ค้นคว้าไว้แล้วมาเรียบเรียงเป็นบทขั้นตอนการเขียนให้เป็นบทโทรทัศน์ มีดังนี้

1. แบ่งหน้ากระดาษออกเป็น 2 ด้าน (Column) หลัก ๆ ด้านซ้ายให้เป็นส่วนของภาพ ด้านขวาให้เป็นส่วนของเสียง ส่วนของภาพเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับภาพทั้งหมด เช่น ถ่ายภาพอะไรขนาดของภาพเล็กหรือใหญ่แค่ไหน เน้นส่วนใดของภาพหรือไม่อย่างไร มีตัวหนังสืออะไรซ้อนบนภาพใดไหน การเปลี่ยนภาพจากภาพหนึ่งไปอีกภาพหนึ่งใช้วิธีอย่างไร เช่น การตัด (Cut) หรือ การจาง (Fade) เป็นต้น

ด้านขวาของภาพเป็นส่วนของเสียงทั้งหมด ได้แก่ เสียงบรรยาย เสียงคำพูดดนตรี เสียงประกอบ

2. คิดให้เป็นภาพ จากโครงสร้างของบท ถ้าจะสร้างสรรค์เป็นภาพให้ผู้ชมวิบูลย์โทรทัศน์เห็น จะเป็นภาพอะไร การคิดควรคิดอย่างต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ต้นจนจบ โดยอาจแบ่งออกเป็นช่วง ๆ แล้วลำดับไปเรื่อย ๆ ระหว่างคิดเป็นภาพ อาจคิดสลับกับ

เสียงเป็นช่วง เป็นตอนไป

ถ้าคำบรรยาย พูดถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมให้คิดเป็นภาพโดยใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ในคำบรรยายพูดถึงการทำความดี ส่วนของภาพอาจใช้ภาพ การทำบุญตักบาตร การไปเยี่ยมคารวะผู้ใหญ่ การจูงคนตาบอดข้ามถนน ฯลฯ

ถ้าคำบรรยายพูดถึงสิ่งที่เป็นมหภาค ให้คิดถึงภาพที่เป็นจุลภาค เช่น คำบรรยายพูดถึงความงามของทะเล ส่วนของภาพอาจใช้ภาพของชายหาดชะอำ หาดสมิหรา หรือชายทะเลที่โลกก็ได้

ภาพที่คิดควรจะมีเรื่องราว มีความต่อเนื่องหรือมีการกระทำ เช่น ถ้าจะคิดถึง ความงามของทะเล ควรจะมีคนมาเที่ยวทะเล มีเรือ มีนก มีเมฆสวย มีดวงอาทิตย์ขึ้น หรือตก เป็นต้น

3. คิดส่วนของเสียง ซึ่งหมายถึงเสียงทุกประเภท ในส่วนของบทบรรยาย บทสนทนา ภาษาที่ใช้ควรเป็นภาษาที่สละสลวย เข้าใจง่าย ไพเราะ และสอดคล้องกับภาพทำให้ผู้ดูโทรทัศน์เข้าใจเรื่องราวได้มากได้ง่ายอย่างรวดเร็วและลึกซึ้ง ผู้เขียนบทไม่ควรเขียนในสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนอยู่แล้วในภาพ เช่น ถ้าเป็นภาพของสะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ผู้เขียนบทไม่ควรเขียนว่า นี่คือนิคมพระพุทธรยอดฟ้าจุฬาโลก แต่ควรเขียนว่าสะพานพระพุทธรยอดฟ้าจุฬาโลก สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.....

ถ้าเป็นเสียงจากเหตุการณ์จริง หรือการใส่เสียงดนตรี และเสียงประกอบผู้เขียนบทควรเขียนบอกไว้ด้วยเสมอว่าต้องการเสียงลักษณะใด ถ้าผู้เขียนบททราบแหล่งของเสียงควรเขียนไว้ด้วย เพื่อความสะดวกในการผลิตรายการ

4. คำเนิ่นเรื่อง การดำเนินเรื่องควรจะกระชับมีความต่อเนื่อง แต่ไม่น่าเบื่อ ในการดำเนินเรื่อง ผู้เขียนบทอาจจะกำหนดให้มีผู้ดำเนินเรื่องด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น กำหนดให้มีผู้นำเสนอ (Presenter) เป็นคนเดินเรื่อง กรณีเช่นนี้อาจใช้ Presenter อาชีพที่มีชื่อเสียง มีบุคลิกดี ในทางกลับกันอาจกำหนดคนในท้องเรื่องนั้นเป็นผู้ดำเนินเรื่อง หรือไม่ต้องมีผู้ดำเนินเรื่อง แต่ใช้วิธีบรรยาย เป็นต้น

5. ขึ้นต้นน่าสนใจ การเริ่มเรื่องสารคดี มีส่วนสำคัญต่อการติดตามชมสารคดีจนจบเรื่อง และชมอย่างสนใจ การขึ้นต้นสารคดีที่น่าสนใจ ทำได้หลายวิธีเช่นขึ้นต้นด้วยการตั้งคำถาม ขึ้นต้นจากเรื่องใกล้ตัวขึ้นด้วยข่าวตั้ง ขึ้นด้วยสุภาษิต คำพังเพย หรือ

ขึ้นต้นด้วยเรื่องที่น่าสนใจอื่น ๆ

6. ลงท้ายชวนติดตาม การลงท้ายที่ดี ทำให้ผู้ชมเกิดความประทับใจ และจำสารคดีได้ วิธีการลงท้ายหรือการจบสารคดีมีหลายวิธีเช่น จบโดยการให้คำตอบที่ชัดเจน จบโดยการชวนให้คิดต่อหรือให้หาคำตอบเอง จบโดยการให้ความรู้ จบโดยเน้นย้ำประเด็นสำคัญ จบโดยการเสนอแนะ จบโดยใช้สุภาษิต คำพังเพย ฯลฯ

7. ประชุมบท บทที่ดีคือบทที่ได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง และทุกฝ่ายเข้าใจบท พร้อมทั้งจะดำเนินการผลิตรายการตามบทนั้น การประชุมบทจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ฝ่ายต่าง ๆ จะพิจารณาบท วิพากษ์วิจารณ์ แก้ไข เพื่อให้บทมีความสมบูรณ์ เมื่อมีการประชุมจนเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายแล้ว บทจะเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การผลิตรายการสารคดีดำเนินไปได้ด้วยดี

การผลิตรายการสารคดี ถึงแม้ว่าจะมีการค้นคว้าข้อมูล และเขียนบทไว้ล่วงหน้า แต่ก็มีหลายสถานการณ์ที่ช่างภาพหรือทีมงานผลิตต้องถ่ายภาพก่อนการเขียนบท ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าการทำงานแบบเขียนบทหน้ากล้อง ซึ่งถ้าเกิดกรณีที่ต้องถ่ายภาพไปด้วยคิดบทไปด้วย หรือถ่ายภาพไปก่อนแล้วมาเขียนบทตามหลัง ช่างภาพต้องถ่ายภาพเพื่อการคัดเลือกและตัดต่อจำนวนมากพอ จึงจะทำเป็นสารคดีที่ดีได้ การเขียนบทสารคดีนิยมใช้แบบฟอร์ม การเขียนบทแบบ Two Column Script

การเขียนบทโฆษณา

โฆษณาต่าง ๆ ที่พบเห็นทั่วไปทางสื่อวิทยุโทรทัศน์นั้น เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ที่ต้องการเสนอขายสินค้าหรือบริการ ดังนั้นภาพยนตร์โฆษณาจึงมักทำขึ้นเพื่อให้สามารถขายสินค้าได้ ในการเขียนบทภาพยนตร์โฆษณา (คำว่าภาพยนตร์ในที่นี้หมายถึงภาพเคลื่อนไหว) มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาตัวสินค้าเนื้อหารายละเอียดของสินค้าที่ต้องการโฆษณา (Product Or Content) เช่น คุณสมบัติ จุดเด่น จุดด้อย ลักษณะรูปร่างหน้าตาของสินค้า รวมไปถึงชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของบริษัท ฯลฯ สิ่งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับเลือกไปใช้ในการเขียนบท ซึ่งจะเลือกโฆษณาสินค้าหรือบริการโดยตรง หรือจะเป็นการโฆษณาภาพ

ลักษณะก็ได้

2. หาจุดขาย คือให้ทราบว่าขายอะไร (Selling Point Or Concept) คือ การที่จะต้องรู้จักถึงจุดเด่นของสินค้ามาเสนออย่างเหมาะสม

3. คำนึงถึงผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมาย (Consumer Or Target Audience) ว่า เป็นใคร ชายหรือหญิง อายุเท่าใด การศึกษา อาชีพ รายได้ ทักษะคติ รสนิยม ตลอดจนรูปแบบการดำเนินชีวิต ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อมูลสำหรับเขียนบทให้น่าสนใจ ตรงกับความต้องการของลูกค้ามากที่สุด การค้นหากลุ่มลูกค้าให้พบเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำ ให้บทโฆษณากระชับ ตรงประเด็น

4. เขียนเป็นบท (Writing Script) ซึ่งเกิดจากการบูรณาการข้อมูลต่าง ๆ 'เนื่อง จากภาพยนตร์โฆษณาแต่ละเรื่องส่วนใหญ่มีความยาวเพียง 15, 30 หรือ 60 วินาที เท่านั้นภาพและเสียงที่สื่อออกมาจะต้องมีความหมาย สะดุดตา สะดุดใจ จำง่ายและ ขายสินค้าได้ ดังนั้น การเขียนบทภาพยนตร์โฆษณาจึงนิยมทำ Story Board ด้วยเสมอ Story Board คือการร่างภาพที่ต้องการให้ปรากฏบนจอวิทยุโทรทัศน์ โดยร่างทีละภาพ ตั้งแต่ภาพแรกจนภาพสุดท้าย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพในจินตนาการที่ต้องการถ่ายทอด ออกมาให้เป็นรูปธรรมที่สุด